

ժԱՄԱՆԱԿԱԿԻՅՔ

Նորանար կրօնք :

Ըրջուն սեղանատախտակները որոնք այնչափ չորսկ պատճառեցին Եւրոպա ամէն տեղ, և տեսակ տեսակ կարծեաց ու մեկնութեանց առիթ տուին ռամկին ռամկապէս ու գիտնոց ալ գիտնապէս, հիմա այս վերջերս՝ կը լսենք որ Զուիցերիոյ Ճինէվրա քաղաքը հաւատոյ պատուով հասեր ու իրենց մասնաւոր կրօնական ընկերութիւն մը կազմեր են : Այս տախտակամեծար ընկերութեան անդամները կանոնաւորեալ կերպով գեղի մատուռ մը կը ժողովուին որ քաղքէն քիչ հեռու է, ինչպէս որ սեղանատախտակը կամեցեր ու նշանակեր է : Զանգակի ձայնին ամէն հաւատակիցները հոն կը հաւաքուին . առաջին անգամ որ զանգակը զարնուեցաւ, չորս գիտ գեղացիները կարծելով թէ կրակ ինկեր է, ամէնքը գործ իքներով հոն թափեցան կրակը մարելու : Բայց երբոր բանին ինչ ըլլալը իմացան, բան չիմնաց որ երեսն ի վեր խեղճ հաւատացեալներուն չըսեն ու չհայհոյեն : Բայց անոնց համբերութիւնն ալ պզտի բան չէր : Գիտունք և ագէտք իրենց հպարտութիւնը մէկգի թողուցած, ամենայն արհամարհանք համբերութեամբ կը լսեն, և ատաղձագործին¹ մէկմէկու հագցուցած տախտակներուն ճեղքերէն վազած վարդապետութիւններուն ամենայն խոնարհութեամբ ականջ կը գնեն : Զարմանալի հըռութիւն : Ասոնց մէջ կան նաև բանի գործի մարդիկ, կալվիական քահանաներ, գրամատէրներ, և ինչուան նաև անուն ունեցող չափաբան մը . ընկերութիւնը որ երկու տարի կայ հաստատուեցաւ, գեռ սակաւաթիւ է, բայց եռանգեամբ, մահացուցմամբ, համբերութեամբ և արիութեամբ կը ջանայ հեղհեղեղ տարածուելու : Արդէն ան տախտակին թելագրութեամբը հատոր մը գիրք դուրս ելած է հռոմէ, ճիւղէլա՝ Ելէւէթի Քրիստոս անունով : Լեզուն աղուոր գաղղիարէն է . որով կ'իմացուի որ տախտակի ոգին նոյն լեզուն ճարտար պիտի գիտնայ, միանգամայն լաւ կերպ մը պիտի ունեցած ըլլայ առասպելներ² պատմելու : Բայց այսու ամենայնիւ գեռ հեռաւորաց հեռաբերութիւնը չարժեքու բան մը չեղաւ այս նոր աղանգը . անոր համար հիմա բոլոր իր ջանքը ան է որ իրեն նման ուրիշ երկիրներու մէջ գանուած ընկերութեանց հետ անխզելի հաղորդակցութիւն մը հաստատէ . ինչպէս որ տախտակը պատգամ է առեր :

Բայց մեր այս նանրահաւատ կրօնին վրայ դարմացած նայելու ատեննիս, ուրիշ մէկ անձուսնի կրօնի մըն ալ ծնունդը կը լսենք այս օրերս :

Ռէնոյ, Տիւմէնիլ, Հանրի-Մարգէն պատմաբանը, Քարնոյ որ Փարիզ Բալէնետքի ժամանակ հասարակաց կրթութեան պաշտօնական էր, և Լուի Ժուրտան՝ որ Սիէլին անուանի երկասիրողաց մէկն է, բոլոր ոգով նոր կրօնք մը շինելու ետեւ են ինկեր, կըսէ Սաւոյայի լրագիրը : Ասոնք կ'ուզեն իրենց վարդապետութիւնը հաստատել Վեղտաց դրուիդեան հին կրօնքին և 1792ին Գաղղիոյ խռովութեան սկզբանցը վրայ, այս ինքն է աղնուականաց ժողովրդեան վրայ ունեցած տիրութեանը դէմ գնել . — Աս կրօնքը Վելլետայի օրինաց և վարդապետութեանց վրայ պիտի հիմնուի, որ հին Գաղղիացուց համբաւաւոր գիւցաղնուհին էր, ու Պրուքթեր-Գերմանացուց կոյս քրմուհին : Հիմնուհիմա ընկերութիւնը երբեմն երբեմն կը ժողովուի Սէնարի անտառին մէջ, ուր Հանրի-Մարգէն աղուոր ամառաստուն մը ունի : Քիչ ատենէն Միշէ ալ ասոնց աշակերտաց թուոյն մէջ պիտի մանէ եղեր : Իսկ իրենց մեծ քրմուհին այնպիսի կին մըն է, կ'ըսեն, որուն անունը շատոնցունէ համբաւեալ է տեսակ տեսակ գրաւորական երկասիրութեամբ . հաւանական է որ ասիկայ Ժորժ Սանտոն ըլլայ : Բոլոր աս բաներս որչափ ալ այլանգակ և անհաւատալի երևնան, բայց սակայն սուտ չենք կարծեր . վասն զի Սաւոյայի Լրագիրը որ այս դժբախտ լուրը կու տայ՝ կէս պաշտօնական լրագիր է . ու Սիէլին ու այն լրագրին կարծեաց հետեւողներուն հետ շատ վերաբերութիւններ ունի : Մանաւանդ երբ մէյմը միտքերնիս բերենք այն քաղաքաւար-ընկերակալը . սուտ միաբանութիւններն ալ որ Գաղղիա հաստատուեցան այս վերջի տարիներս . որոնք ամէն ալ հաւատոյ վարդապետութեան հիմ մը ունին իրենց համար դրած . այնպիսի հիմ մը այնպիսի վարդապետութիւն՝ ուսկից ամենայն քննադատութիւն կը խուսէ կը փախչի : Աղանգաւորները կրօնամոլ եռանդեամբ լի, և ինչուան նաև մահուան ալ իրենք զիրենք յօժարակամ կը ցուցնեն ընդունելու : — Աս ապականեալ աղանգաւորները իրենք զիրենք կրօնական ընկերութիւններ կը ձևացնեն . որպէս զի արտաքին իշխանութեան առջև կասկածելի չհամարուին . բայց միթէ քաղաքական ժողովակներէ պակաս է ասոնց բերած վտանգն ու շնասն առ մարդկային ընկերութիւն :

1 ՏՃ. Մարտիոն :

2 ՏՃ. Միքայիլ :